

Vlaams Instituut voor de Zee
Flanders Marine Institute

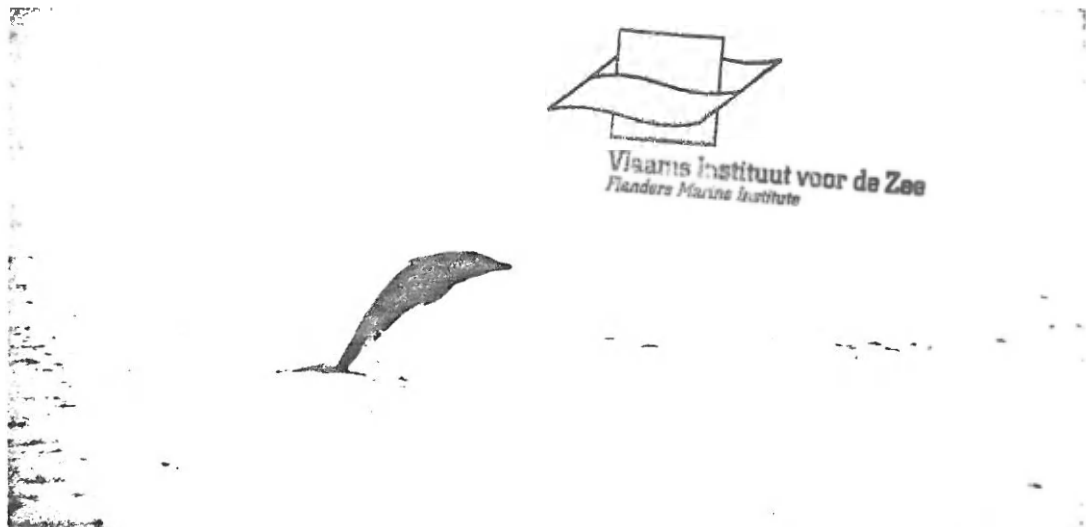

Foto: Michel Beutin.

Tuimelaar bij de Brouwersdam

Simon Hart

Bij de Brouwersdam bevond zich sinds begin april '90 een Tuimelaar. Het was een volwassen exemplaar, dat zich in het begin voornamelijk bij de vluchthaven aan de Ouddorpse zijde van de Brouwersdam ophield. De uitbater van de aldaar gestationeerde snackwagen „t Piertje“, de heer M. Beutin, die de aanwezigheid van het dier signaleerde heeft dit de eerste weken stil gehouden. Toen steeds meer mensen het dier opmerkten heeft hij de provinciale natuurbescherming-instanties op de hoogte gesteld.

De Tuimelaar, die in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog regelmatig in de Noordzee werd gezien, was vrijwel verdwenen. Dit zou vooral het gevolg zijn geweest van de sinds die tijd toegenomen

lozingen van (landbouwgif) in de Noordzee. De totale populatie Tuimelaars in de Noordzee wordt momenteel op maximaal 10 exemplaren geschat. De Tuimelaar, die bij voorkeur ondiep en troebel

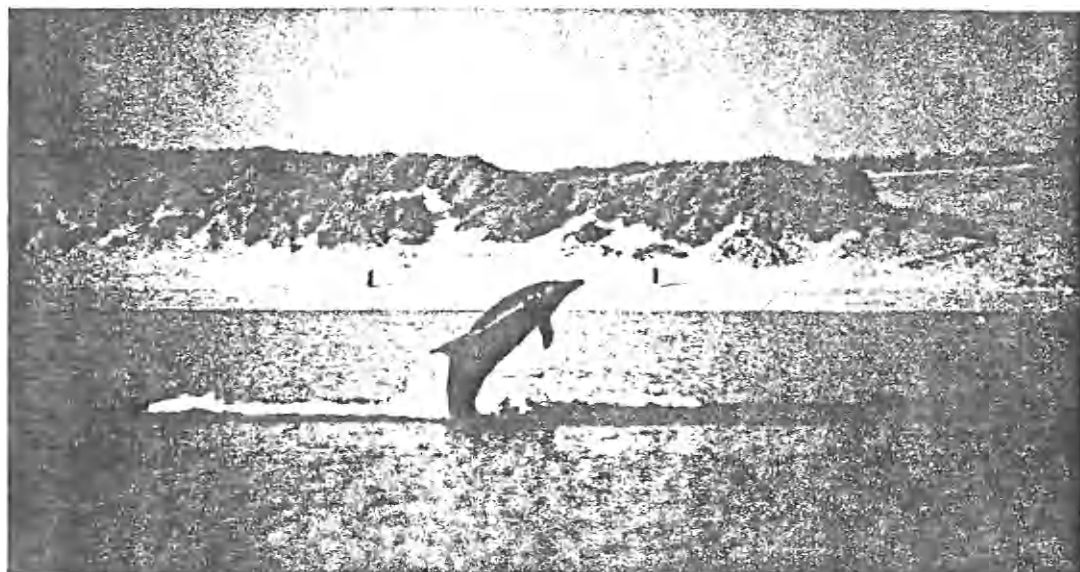

Foto: Michel Beutin.

water bewoont, kan vrij tam worden en is, omdat de dieren zo dicht bij de kust leven, contact met mensen gewend. In Nederland valt de Tuimelaar onder de beschermde diersoorten en mag niet verstoord of bejaagd worden. Toch vinden sommigen het nodig om het dier met speedboten en waterscooters te benaderen en op te jagen. De geluiden die dergelijke vaartuigen produceren moeten voor het dier oorverdovend zijn en ook een aanvaring is niet uitgesloten.

De Tuimelaar, die zich in eerste instantie vooral ter hoogte van de blokkendam bij het vluchthaven ophield, verplaatste zijn jachtgebied omstreeks eind juni/begin juli naar de inlaatsluis aan de Schouwse kant van de Brouwersdam. Hier is het dier makkelijker waar te nemen (geen geklauter over de immense betonblokken met mogelijke glij- en valpartijen).

Het nadeel is dat het dier hier ook makkelijk te benaderen is voor surfers en zwemmers. Het schijnt voor veel mensen niet genoeg te zijn om de Tuimelaar van enige afstand te bekijken. Men wil hem zo dicht mogelijk benaderen en nog het liefst aanraken. Ook „sportduikers” vallen het dier regelmatig lastig en ondernemen zelfs pogingen tot voederen om het zo nog tammer te maken. Dit is volkomen overbodig. Het dier heeft voedsel in overvloed en het is niet denkbeeldig dat het van het hem/haar aangeboden voedsel ziek wordt.

De strandreddingsbrigade heeft de afgelopen zomer meer werk gehad aan het op afstand houden van nieuwsgierige mensen dan aan haar eigenlijke taak. Een woord van dank is hiervoor wel op zijn plaats.

Schoonheid van de natuur

Onbedoeld is uit het voorgaande misschien de indruk gewekt dat de Tuimelaar alleen maar lastig

werd gevallen. Dit is zeker niet waar. Toen op een bepaald moment een of andere (censuur) de Tuimelaar met een harpoen te lijf wilde gaan (een opgevuld exemplaar zou zo leuk op zijn schoorsteenmantel staan) kon met moeite een lynch-partij (door de woedende omstanders) worden voorkomen.

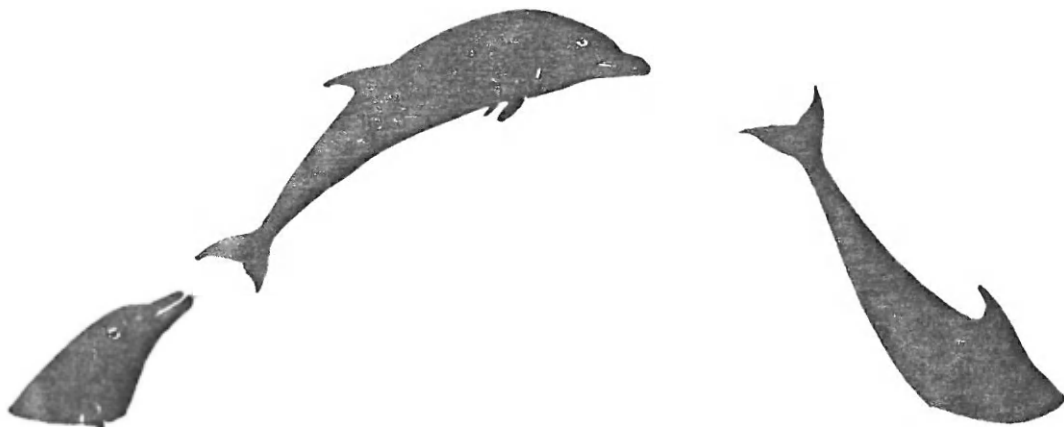
De duizenden toeristen, die deze zomer de stranden van de Brouwersdam bezochten om te genieten van zon en water, werden regelmatig vergast op een spectaculaire show van de Tuimelaar (ingegeven door Moeder Natuur). Velen stonden genietend aan de vloedlijn en konden er geen genoeg van krijgen. Iedereen kan een Tuimelaar bekijken in een dolfinarium waar veel met deze dieren, die makkelijk in gevangenschap te houden zijn, wordt gewerkt. Maar een Tuimelaar in zijn eigen milieu bekijken blijft een unieke ervaring. Indien de toeschouwer het geluk heeft het dier te zien „spelen”, zal de kracht, de souplesse en vooral de schoonheid hem nog lang bij blijven.

Heeft men dit geluk niet, dan kan men altijd bij het „Piertje” langsgaan (bij de vluchthaven). De heer Beutin heeft een prachtige fotoreportage en zal die aan iedere serieuze belangstellende graag tonen.

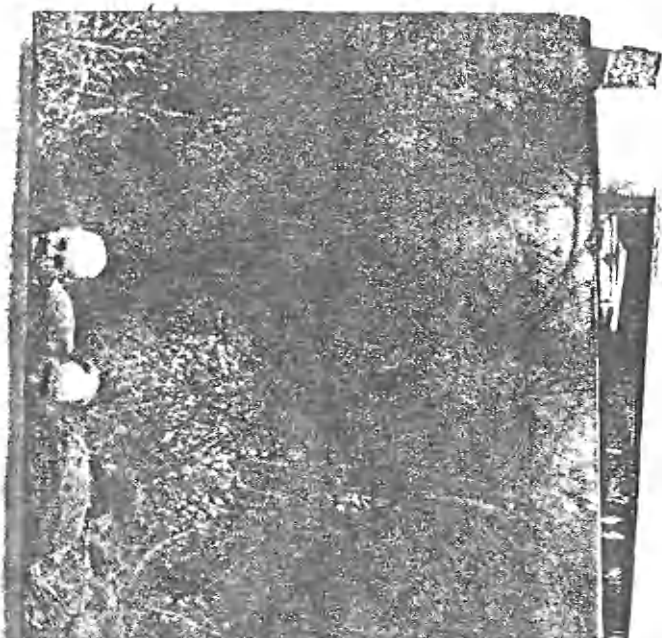
De Tuimelaar bij de Brouwersdam is iets om zuinig op te zijn. Hopelijk kan het dier hier, zonder te veel te worden verstoord, nog lang blijven.

N.B.:

Medio september is de Tuimelaar van de Brouwersdam, richting Stormvloedkering vertrokken. Afgelopen najaar is hij daar regelmatig gezien. Met de kering zelf blijkt de Tuimelaar weinig moeite te hebben, want het dier is ook al in de Oosterschelde waargenomen.

PZC 29/1/91

Dolfin verrast vissers

VERSEKE - Twee sportvissers die aan het vissen waren in de Oosterschelde hebben maandagmiddag omstreeks één uur een dolfin gesignaleerd. Het zoogdier dook op ter hoogte van boei O 25, even onder Sint Maartensdijk.

De twee vissers zagen de dolfin minstens tien minuten lang hoge sprongen maken rond hun 4,5 meter lange kajuitboortje, waarna het beest met onbekende bestemming verdween. „Zoiets maak je toch nooit mee“, vertelde een van de vissers, A. M. C. Hopstaker uit Roosendaal. „Dit zie je alleen maar in natuurfilms.“

Al eerder, op zaterdag 19 januari, werd een dolfin in de Oosterschelde gesignaleerd ter hoogte van Yerseke. Gedurende enkele uren was hij daar te zien bij de slipperplaats en de Kop van de Julianahaven.

Verzoeningspoging

GOES
ke GGD
dinsd.
bruik
en de
Vlissi
aanvr
nog st
kelijk
nieuw

bi
n

R

De vijf zeehonden bij hun in vrijheidsstelling in de Oosterschelde op 16 maart: vier van hen hebben hun stek gevonden.

'Waarborgen rust zeehonden moet er nu echt van komen'

TEXEL - Het zeehonden-experiment in de Oosterschelde is geslaagd. Het uitzetten van dieren blijkt mogelijk te zijn. Afgelopen voorjaar werden vijf zeehonden vanuit het zeehondenziekenhuis in Pieterburen overgebracht naar de Oosterschelde. Vier dieren hebben er een stekje gevonden; één zeehond ging het zeegat uit en verdronk bij IJmuiden in een visnet. Volgens zeehondendeskundige dr. Peter J. H. Reijnders van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) te Texel hebben de uitgezette dieren zich in de Oosterschelde prima kunnen aanpassen.

Ze hebben het overbrengen van Groningen naar Zeeland goed overleefd. In de Oosterschelde zijn de dieren snel een normaal gedrag gaan vertonen. De zeehonden wisten ook aan voldoende voedsel te komen. Het gedrag van de dieren is enkele maanden met behulp van op de huid geplakte zenders gevolgd. Dat leverde ook veel wetenschappelijke gegevens op over het gedrag van zeehonden. Het RIN brengt daarover nog dit jaar rapport uit. Of

Zeehondendeskundige dr. P. J. H. Reijnders

zal het RIN adviseren het experiment te stoppen, meldt dr. Reijnders. „We hebben er aan meegewerkt dieren in een gebied uit te zetten. De zeehonden hebben zelf niet kunnen kiezen. Dus hebben we de plicht te zorgen voor goede omstandigheden.” In beginsel geeft het RIN voorrang aan een natuurlijk verloop van de dingen. Onder meer uit oogpunt van onderzoek en voorlichting wil het instituut daar wel eens van afwijken. Of er een tweede groep zeehonden naar Zeeland komt, hangt vooral af van de omstandigheden. Reijnders: „Als aan de voorwaarden goed voldaan kan worden, dan denk ik dat er geen reden is te stoppen.”

Een Oosterschelde zonder menselijke verstoring biedt ruimte voor honderdvijftig tot tweehonderd zeehonden. De visstand wordt dan niet ontoelaatbaar aangetast. Reijnders vindt het beter om uit te gaan van een groep die vijftien tot twintig dieren omvat. Uit genetisch oogpunt is er geen minimumaantal gewenst omdat de bezetting in de Oosterschelde wisselt: er gaan dieren uit en er komen er in. Wanneer die uitwis-

enkele maanden met succes van op de huid geplakte zenders gevolgd. Dat leverde ook veel wetenschappelijke gegevens op over het gedrag van zeehonden. Het RIN brengt daarover nog dit jaar rapport uit. Of het experiment wordt voortgezet – dat wil zeggen: opnieuw een groep zeehonden in de Oosterschelde uitzetten – is nog niet bekend.

Visfinken

De beslissing hierover is aan het consulentenschap voor Natuur, Milieu en Fauna-beheer (NMF) in Zeeland. Voor het RIN en de Stichting Zeehondenerche Pieterburen moet dan wel aan enkele voorwaarden voldaan zijn. Bij de eerste proefnemings was dat nog niet het geval. RIN en zeehondenerche stelden drie voorwaarden: schoon water, keerwanten in visfinken en voldoende rustgebieden.

Reijnders constateert dat er nog steeds geen verplichting is om visfinken te voorzien van veiligheidsmaatregelen voor zeehonden. Ook zijn in de Oosterschelde geen gebieden nadrukkelijk gevrijwaard van (menselijke) verstoring. De zeehondenskundige zegt dat voortzetting van de proefstaat of valt met de bereidheid in Zeeland nu écht maatregelen te nemen.

Dr. Reijnders wijst erop dat uitgangspunt voor het experiment is: met steun van de mens de terugkeer van de zeehond in de Oosterschelde bevorderen. Als er geen afdoende maatregelen mogelijk zijn (met name omdat het maatschappelijk draagvlak ontbreekt), moet die doelstelling volgens Reijnders worden losgelaten. „Dan moet men maar gewoon zien wat er op natuurlijke wijze van komt.” Hij is ervan overtuigd dat de herbevolking van de Oosterschelde met zeehonden dan uiterst langzaam zal verlopen. Mede door een virusepidemie, die veel zeehonden in West-Europa doodde, is er geen voldoende surplus voor vestiging van een nieuwe groep in het Deltagebied.

Een aantal vissers heeft vrijwillig keerwanten in finken aangebracht. Daardoor kunnen zeehonden, die op zoek naar voedsel en uit nieuwsgierigheid de finken in willen, niet meer verdrinken. Dr. Reijnders geeft aan dat een wettelijke regeling op komst is. „Ik hoop dat die vóór het komende seizoen voor elkaar is.” De zeehondenskundige van het RIN beklemtoont dat het niet de bedoeling is de hele Oosterschelde als speeltuin voor zeehonden op te eisen. Medegebruik door vissers en recreanten is vanzelfsprekend. „Je weet dat optimale rust niet te verkrijgen is. Maar in één of meer gebieden moet die rust wel gewaarborgd kunnen worden.”

Zeehondenskundige dr. P. J. H. Reijnders

Uit het gedrag van de ongeveer tien zeehonden die momenteel in de Oosterschelde en Voordelta verblijven, valt op te maken dat de dieren een voorkeur hebben voor de platen bij de stormvloedkering. Met name een deel van de Roggenplaat is een prima leefgebied. Het betekent volgens Reijnders dat, wil de rust er gewaarborgd zijn, de Ollegelul afgesloten moet worden. Zonder meer in de zoekperiode van half mei tot september, maar in elk geval ook in het voorjaar wanneer zeehonden een woonplek kiezen. In de Waddenzee is het afsluiten van bepaalde gebieden al vele jaren een aanvaard gebruik. Als Zeeland een aantal zeehonden terug wil krijgen, dan moeten ook daar gebieden afgesloten worden.

Dr. Reijnders maakt duidelijk dat er in de grote Waddenzee voor zeehonden verschillende keuzemogelijkheden zijn. Als er ergens teveel verstoring optreedt, kunnen ze naar een andere plaats uitwijken. In de Oosterschelde is de mogelijkheid er nauwelijks. Daar is de omgeving van Neeltje Jans en Roggenplaat als enige het geschiktst. Een andere historische zeehondenstek, de Vondelingenplaat in het oostelijk deel van de Oosterschelde, is voor de meeste dieren te onrustig door de scheepvaart via het Brabants Vaarwater. „Als er een gebied voor de zeehonden wordt aangewezen, dan hoef je minder streng te zijn voor andere gebieden en zijn er minder belemmeringen voor recreatie en visserij nodig”, stelt Reijnders.

Rustcirkel

Hij verwacht dat sommige activiteiten, bijvoorbeeld passage van een rondvaartboot, inpasbaar zijn. „Maar je moet natuurlijk niet alle rondvaartboten zonder meer vrijstelling bieden.” Reijnders merkt op dat het niet nodig is complete platen voor zeehonden te reserveren. „Als er om de ligplaatsen een bepaalde rustcirkel is, dan is dat voldoende. Wel moet zo'n zeehondenreservaat goed afgebakend zijn. Op watersportkaarten en met borden. Dat gebeurt in de Waddenzee ook al. Het is niet nodig de hele Roggenplaat te claimen voor zeehonden. Als er een andere reden is om de plaat te beschermen – bijvoorbeeld de vogels – dan is dat een zaak van NMF.”

Wanneer aan de keerwanten en de verstoring niets wordt gedaan, dan

een groep die vijftien tot twintig dieren omvat. Uit genetisch oogpunt is er geen minimumaantal gewenst, omdat de bezetting in de Oosterschelde wisselt: er gaan dieren uit en er komen er in. Wanneer die uitwisseling er niet zou zijn, dan is een groep van veertig tot vijftig dieren nodig om een gezonde populatie in stand te kunnen houden.

Ondergeschikt

De mens mag niet ondergeschikt worden gemaakt aan de zeehond; dat valt in de discussies over een betere bescherming van de Oosterschelde menigmaal te horen. Dr. Reijnders acht die stelling verkeerd. „De zeehond is onderdeel van een bepaald milieu, waartoe ook de mens behoort. De aanwezigheid van de zeehond betekent dat een proces niet verstoord is en er geen bedreiging is voor de mensen.”

De zeehond heeft een indicatorfunctie. Als er iets fout is in een systeem, dan bereikt dat uiteindelijk ook de mens. De zeehondenpopulatie is geen garnering of decoratie van de Oosterschelde. Als de dieren zich er thuisvoelen is het een teken dat het systeem goed functioneert. Wanneer in een heel klein stuk van de Oosterschelde de belangen van de zeehond voorgaan, dan is dat juist. In de overige negentig procent domineert de mens. En de zeehond is niet zo goed gebruiker als de mens. Dat heeft niks met ondergeschiktheid of dienstbaarheid te maken.”

Flexibel

Reijnders beklemtoont dat het leggen van grenzen voor de zeehond geen definitief karakter hoeft te hebben. Destijds is in de Waddenzee gekozen voor een flexibele opstelling. „Daar heeft de begrenzing een tijdelijk karakter. Heeft aanwijzing tot rustgebied geen zin meer, bijvoorbeeld omdat de zeehonden niet meer komen, dan moet je die aanwijzing opheffen. Is het elders aantrekkelijker voor de zeehond, dan moet je daar grenzen leggen.”

Hij onderstreept dat maatregelen door de gebruikers gedragen moeten worden. In het Waddengebied zijn daartoe beheersoverleggroepen gevormd. Reijnders: „Dat werkt bijzonder positief. De laatste jaren is er bij Terschelling een grijze zeehondengroep gekomen, in een niet-beschermde gedeelte. De gebruikers hebben zelf het initiatief genomen de kolonie te beschermen. Maatregelen werken alleen als de mensen willen meewerken. Dat is ook een kwestie van goede voorlichting.”

● Rinus Antonisse

P2C 21/10/89

bouw en visserij, fr G. H. M. Braks. Hij gen. Het aantal vergunningen voor mechanisch vissen is beperkt, terwijl

wordt ges
Oostersch
Waddenze
gunningen
ven aan de
handkokke
voor hante
mumbeson
wat overen
kilo kokke
per kilo ve
van de sch

OPTIMISME HERSTEL POPULATIE

Dode zeehond in Oosterschelde eerste van seizoen

GOES - In de Oosterschelde, ter hoogte van de Roompot, is vrijdagmiddag een dode zeehond gevonden. Het dier verkeerde in vergaande staat van ontbinding en is na onderzoek afgevoerd naar de destructor. Vast staat dat het geen zeehond uit de Deltawateren is. Zeehondencoördinator

H. S. Zandstra van het consultantschap Natuur, Milieu en Fauna-beheer, neemt aan dat het dier via de stromingen op de Noordzee vanuit de Wadden of de Engelse Wash (wadden) achter de stormvloedkering verzeild is geraakt.

De zeehond was onder meer gewond

aan de kop. Mogelijk is het dier in aanraking gekomen met een schep-schroef. Volgens Zandstra heeft de zeehond in dode toestand zeker enkele weken in het water gedreven. Hij acht het niet uitgesloten dat het beest in de Wash (de Engelse Wadden) door de beruchte virusziekte is aangetast en daarna richting Zeeland is gedreven.

Het is dit seizoen de eerste keer dat aan de Zeeuwse kust een aangespoelde zeehond wordt gemeld. In voorgaande jaren zijn er veel meer meldingen geweest van dode en hulpbehoevende zeehonden. Met name vorig jaar spoelden nogal wat zogenoemde 'hul-lers' (zeehondenbaby's die het contact met moeder verleren) aan. Dit jaar is het opvallend rustig. Betekent dit dat de zeehond bijna uitgestorven is? Zeehondendeskundige

dr P. H. J. Reijnders van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer benadert het optimistischer. Hij vertelt dat na de viruspidemie de sterkere zeehonden zijn overgebleven. Die blijken productief te zijn én in staat om baby's goed te verzorgen. Daardoor raken minder jonge zeehondjes op drift dan vroeger.

Speculatief

Reijnders zegt dat zijn theorie nog niet gestaafd kan worden met bewijzen. „Het is wel wat speculatief. Maar er is best enig optimisme gerechtvaardigd.“ Het rijksinstituut ging ervan uit dat na de virusziekte zeker 15 jaar nodig zou zijn om de zeehondenbevolking op het peil van 1987 terug te brengen. Gelet op de ontwikkelingen thans, verwacht Reijnders dat het herstel al in 10 jaar een feit zal zijn.

Tot nog toe zijn langs de Nederlandse kust 160 dode zeehonden gevonden. Dat is volgens Reijnders een normaal aantal. Voor een deel gaat het om door de zeehondenziekte getroffen dieren, maar het gros is door natuurlijke en 'menselijke' oorzaken gestorven. (Zie ook pagina 13)

Verstoring

Volgens mi
zoek, onder
tuit voor N
dat voedsel
gen voor t
stand van l
honden is d
een kilom
activiteit v
visser. Een
lende' plaat
maakt door
gauw enige
bruikbaar
gels en rust
den.

Voor bijvoor
de Oostersch
ken in dicht
hectare four
tal handkok
op verschill
verstoring v
plaren (op een
zeearm). Het
voor voedsel
blijvende rust

De omvang va
de kustwater
vloed van na
den. Vooral in
het bestand at
miljoen kilo
warmere Oos
vang tussen
waarvan de vo
kelvlees nodig
(Zie ook Week

muis werden
huts begeleid.

monument niet

voorstellen.
beeldende
gesteld door
in van WVC,
pen.
gemeenten
gt een risico
de gemaak
staatsraad
Westkapelle
nt niet heeft
dat de Hel
minste is in
en plafond
het paleis
en vervaar
het nieuwe
kamer.
zijn teleur
kapelle naar
ressant pro

ject misloopt. Hij toonde ook begrip voor enkele argumenten van het gemeentebestuur. Het monument zou te kwetsbaar zijn voor vandalen. De toevoer van gas voor de vlam die middenin het beeld moest komen, was bovendien moeilijk. De beeldend kunstenaar heeft zich ondanks de afwijzing van zijn ontwerp niet teruggetrokken, omdat hij de gekozen lokatie zo mooi vindt. Het oorlogsmonument moet komen aan het begin van de Westkappelse kreek die na het bombardement van de zeedijk is ontstaan. Van de Wint heeft zijn nieuwe ontwerp nog niet helemaal uitgewerkt, maar weet al dat het meer een beeld wordt dan een bouwspel. Het dynamische onderdeel van het eerste voorstel, de vlam, verdwijnt.

VANAVO

Du

N

DE K

Kaasb

Geopend

E

RECORD RECREATIEVAAR

Twee Delta-slu

30/3/88

Or eld

ectare) is een laag schikbaar. De nassing van de verlagen, vormverbeterd de waterbeheer. Belangrijke natuurwetenschapshistorische elementhaafd. Een en andat, aldus de PPC, k leidt tot aantastrefte de natuur kan ng van de soortenle planten- en die worden".

usea onaal ekend

In het kader van omweekend hebgingen van de lichting voor 9 en iviteiten op touw het Zeeuws Mu een film over de n 1953, zijn er twe unnen de bezoeken van een sten van 1987. eginnen om 13.30 eldingen om 11.30 ourhistrische afhoudt een stranding van de werken vondstenvan arde gedeterminentaties en de exposities 'Saefte' (amfibieën en n. De openingstij n op beide dagen

gens lag

ndrongen na een is waar hij zo'n en bier had weg-

een afgesloten het pand net zo en keerde terug

De heer W. van Zalm sr. uit Burgh-Haamstede vult thuis een van de door hem gevangen zeehonden.

Zeehondenjacht

GRUWELDADEN IN ZEEUWSE WATEREN

De wereld sprak er schande van. Het doodknuppelen van jonge zeehondjes in Groenland moest stoppen. De milieuorganisatie Greenpeace oogstte succes en bijval met acties tegen de zeehondenjagers. De jacht stopte, maar tegenwoordig hebben de Groenlandse dieren te maken met een andere bedreiging. Ze worden 'doodgeknuffeld' door Amerikaanse toeristen die de poezelige witte beestjes van dichtbij willen bekijken, aaien en fotograferen.

Natuurlijk is het eenvoudig schande te spreken van gruweldaden aan de andere kant van de Oceaan, maar zo'n 30 jaar geleden gebeurde precies hetzelfde in de Zeeuwse wateren. Met name in de Oosterschelde speelden zich complete slachtpartijen onder de zeehondenpopulaties af. Het is volgens de oud-mosselvisser Jaap Schot uit Zierikzee dan ook een smoesje dat de zeehonden als gevolg van de vervuiling uit de Oosterschelde verdwenen zouden zijn: „Ze hebben net zo lang geschoten tot de laatste dood was. Dat heb ik vaak genoeg gezien”. Als illustratie haalt Schot er boeken bij, waar de keiharde cijfers instaan.

Uit het verslag over de Zeeuwse visserij uit 1929 blijkt dat dat jaar in totaal 1220 dode zeehonden gemeld zijn. Een jaar later ligt dat aantal op 1113. En dat is nog maar een greep uit de cijfers. Schot: „Ze zijn gewoon

honden illegaal was, vergist zich. De Zeeuwse provinciale staten gaven een vergunning voor het jagen op zeehonden uit. En bij de gemeentehuizen konden de jagers een premie ophalen van 3 gulden per geschoten zeehond. Dat alles vanuit het idee dat zeehonden schadelijke dieren voor de visstand zijn. Van Zalm heeft daar zo zijn twijfels over. „Als wij vroeger op zeehonden joegen, gooiden we ook wel eens een hengeltje uit. Binnen de kortste keren hadden we dan een paar kilo vis. En nu nog steeds zit de meeste vis op de plaatsen waar vroeger de zeehonden te vinden waren. Dus ik geloof niet dat zeehonden al de vis opeten”. Op dat terrein zijn Schot en Van Zalm het eens. Schot: „Ze horen bij de natuur. Heeft dan alleen een mens het recht om vis te vangen”.

Uit het verhaal van de oud-mosselvisser blijkt dat niet alleen de jagers

eens, schoten ze om de tijd te doden op zeehonden die de kop boven het water uitstaken.

Ook natuurvorsers pakten in die tijd hun zaken bepaald niet zachtzinnig aan. In een aflevering van het blad Zeeland Fauna uit 1929 staat dat de bioloog dr Havinga van de afdeling Kustvisserij een onderzoek wilde instellen naar de leefwijze van zeehonden. Daartoe charterde hij 's Rijksmotorjacht 'Voorwaarts'. En volgens de verslaggever van Zeeland Fauna had dr Havinga 'geluk' want hij zag kans in een uur tijd 4 zeehonden te schieten.

Overigens vingen de jagers de zeehonden niet alleen voor de vellen. Zo werd de speklag uitgebraden en aan boeren verkocht. Die smeerden er hun lederwerk en paardentuigen mee in. Uit het vet van de dieren werd traan gekookt, dat voor een gulden per liter van de hand ging. Dat deden bijvoorbeeld de gebroeders Van der Klooster uit Burghsluis. Maar ook de familie Van Zalm verkocht traan. „Het gebeurde wel dat ik met een stuk af

De wereld sprak er schande van. Het doodknuppelen van jonge zeehondjes in Groenland moest stoppen. De milieuorganisatie Greenpeace oogstte succes en bijval met acties tegen de zeehondenjagers. De jacht stopte, maar tegenwoordig hebben de Groenlandse dieren te maken met een andere bedreiging. Ze worden 'doodgeknuffeld' door Amerikaanse toeristen die de poezelige witte beestjes van dichtbij willen bekijken, aaien en fotograferen.

Natuurlijk is het eenvoudig schande te spreken van gruweldaden aan de andere kant van de Oceaan, maar zo'n 30 jaar geleden gebeurde precies hetzelfde in de Zeeuwse wateren. Met name in de Oosterschelde speelden zich complete slachtpartijen onder de zeehondenpopulaties af. Het is volgens de oud-mosselvisser Jaap Schot uit Zierikzee dan ook een smoesje dat de zeehonden als gevolg van de vervuiling uit de Oosterschelde verdwenen zouden zijn: „Ze hebben net zo lang geschoten tot de laatste dood was. Dat heb ik vaak genoeg gezien". Als illustratie haalt Schot er boeken bij, waar de keiharde cijfers instaan.

Uit het verslag over de Zeeuwse visserij uit 1929 blijkt dat dat jaar in totaal 1220 dode zeehonden gemeld zijn. Een jaar later ligt dat aantal op 1113. En dat is nog maar een greep uit de cijfers. Schot: „Ze zijn gewoon uitgemoord en toen de laatste verdwenen was, had het milieu het gedaan". Zeehondjes zijn er genoeg geweest. Dat blijkt onder meer uit gegevens van een tentoonstelling die momenteel in het provinciehuis in Middelburg te zien is. Daar wordt duidelijk dat er in 1900 meer dan 1300 in Zeeland waren en in 1950 lag dat aantal nog op 1000.

Voor Willem van Zalm uit Burgh-Haamstede ligt de zaak anders. Hij en zijn vader hebben voor de Walcherse en Schouwse kust en op de Oosterschelde vele zeehondjes afgeschoten. „We hebben ze niet tot de laatste afgeschoten. Op die oude dieren schoten we niet, want daar was niets aan te verdienen. De dieren zijn ook niet verdwenen door de jacht. Ze zijn weggejaagd door de toenemende recreatie en verstoring op het water. Denk alleen maar eens aan al die scheepvaart".

Voor de familie Van Zalm was de zeehondenjacht een goede handel. „Wat denk je, je kreeg voor een velletje 35 gulden en in die tijd was een weekloon 60 gulden. We hadden wel seizoenen dat we er in totaal 200 vingen, toch goed voor 7000 gulden en dat was voor die tijd vrij veel geld", vertelt Van Zalm. En er waren meer kapers op de kust. Groningse vissers uit het plaatsje Usquert, zoals de familie Teerling, kwamen naar de Zeeuwse wateren afgezakt om op zeehonden te jagen. Daarnaast was ook de familie Matthijs uit Antwerpen op dat gebied actief, weten Van Zalm en Schot zich te herinneren. Die stonden trouwens als jagers niet zo goed aangeschreven. Ze joegen met een snelle motorboot of met een witte kruiser, Sid genaamd, achter de dieren aan om ze massaal af te kunnen schieten. Eens moest zelfs een meisje uit het gezelschap op een zandplaat een zeehond nadoen om de dieren te lokken. En dat de welgestelde Antwerpse heren het niet zo nauw namen blijkt wel uit het feit dat ook dat meisje een kogel in haar bil kreeg.

Wie nu denkt dat de jacht op zee-

honden illegaal was, vergist zich. De Zeeuwse provinciale staten gaven een vergunning voor het jagen op zeehonden uit. En bij de gemeentehuizen konden de jagers een premie ophalen van 3 gulden per geschoten zeehond. Dat alles vanuit het idee dat zeehonden schadelijke dieren voor de visstand zijn. Van Zalm heeft daar zo zijn twijfels over. „Als wij vroeger op zeehonden joegen, gooiden we ook wel eens een hengeltje uit. Binnen de kortste keren hadden we dan een paar kilo vis. En nu nog steeds zit de meeste vis op de plaatsen waar vroeger de zeehonden te vinden waren. Dus ik geloof niet dat zeehonden al de vis opeten". Op dat terrein zijn Schot en Van Zalm het eens. Schot: „Ze horen bij de natuur. Heeft dan alleen een mens het recht om vis te vangen".

Uit het verhaal van de oud-mosselvisser blijkt dat niet alleen de jagers verantwoordelijk zijn voor de aanslag op de zeehondenstand. In de oorlog zaten bijvoorbeeld in Zierikzee Duitse soldaten in een bunker bij het havenhoofd. Als die niets te doen hadden, en dat gebeurde nogal

eens, schoten ze om de tijd te doden op zeehonden die de kop boven het water uitstaken.

Ook natuurvorsers pakten in die tijd hun zaken bepaald niet zachtzinnig aan. In een aflevering van het blad Zeeland Fauna uit 1929 staat dat de bioloog dr. Havinga van de afdeling Kustvisserij een onderzoek wilde instellen naar de leefwijze van zeehonden. Daartoe charterde hij 's Rijksmotorjacht

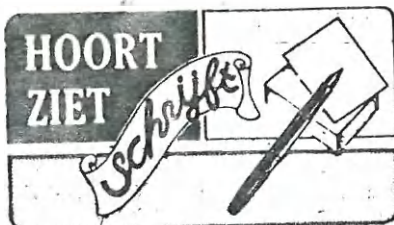
„Voorwaarts". En volgens de verslaggever van Zeeland Fauna had dr. Havinga 'geluk' want hij zag kans in een uur tijd 4 zeehonden te schieten.

Overigens vingen de jagers de zeehonden niet alleen voor de vellen. Zo werd de speklaag uitgebraden en aan boeren verkocht. Die smeerden er hun lederwerk en paardentuigen mee in. Uit het vet van de dieren werd traan gekookt, dat voor een gulden per liter van de hand ging. Dat deden bijvoorbeeld de gebroeders Van der Klooster uit Burghsluis. Maar ook de familie Van Zalm verkocht traan. „Het gebeurde wel dat ik met een stuk of drie zeehondjes op een transportfiets door het dorp reed. En dan wilt het nog wel eens gebeuren dat ik een heel spoor van bloed achterliet. Dat zou nu niet meer kunnen", vertelt Van Zalm.

Overigens werden ook wel levende dieren gevangen. Bijvoorbeeld voor de heer Den Herder van het Dolfinarium in Harderwijk. Daar werden bijvoorbeeld netten voor gebruikt. Een keer heeft Van Zalm geprobeerd een kudde te besluiten en op die manier een zeehond te vangen. Hij was de kudde tot op enkele meters genaderd, waarbij alleen zijn hoofd boven water uitstak. „Dat ging allemaal goed. Ze zaten naar me te kijken met die grote ogen. Tot op het moment dat de kudde in beweging kwam. Toen kreeg ik het toch wel benauwd. Je moet je voorstellen, die kolossen van wel 200 pond die recht op je af stuiven. En zelf zit je tot je nek in het water. Dat doe ik dus nooit meer".

Hij is tegenwoordig nog vaak genoeg op het water te vinden en daar vindt hij het leuk om de zeehondjes op een zandplaat bezig te zien. Toch zou Van Zalm er geen been in zien om weer op de dieren te jagen als die in grote aantallen in de Oosterschelde voorkomen. „Ja, vroeger was dat heel gewoon. We wisten niet beter. In Australië schieten ze toch ook op kangoeroes".

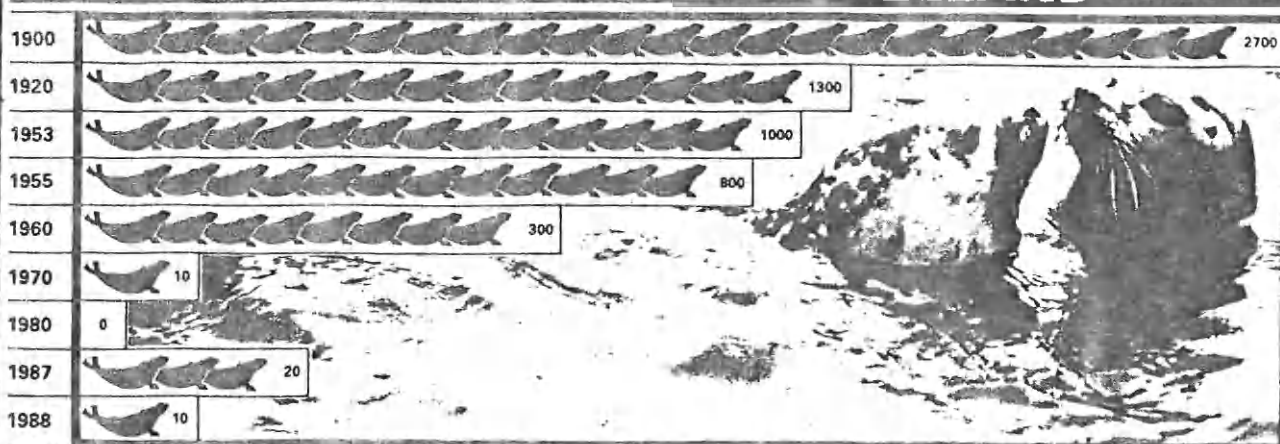
De laatste jaren ziet hij weer een heel langzame stijging van het aantal zeehondjes in de Oosterschelde. Opvallend daarbij is volgens Van Zalm het feit dat het vooral om jonge dieren gaat. Drachtige zeehonden zijn in de Oosterschelde nog niet of nauwelijks gesignaleerd. „Volgens mij moeten ze ook niet zo veel ruchtbaarheid geven aan het uitzetten van zeehonden. Dan heb je in de zomer binnen de kortste keren horden toeristen die met camera's foto's en video-opnamen willen maken en dan kun je de zeehonden wel vergeten. Trouwens er is helemaal geen ruimte meer voor 200 of 300 zeehonden in de Oosterschelde".

De vader van Van Zalm, de heer W. van Zalm, poseert trots met zijn buit op een zandplaat in de Oosterschelde.

René Schrier

ZEEHONDENPOPULATIE ZEELAND

De zeehond Pierre, uit het Veerse Meer, is niet in de telling van 1980 opgenomen

Een overzicht van het verloop van de zeehondenstand in de Zeeuwse wateren sinds 1900.

REGISTRATIE GEDRAG VIA ZENDERTJES

Oosterscheldegebied krijgt dit voorjaar weer zeehonden

GOES - Dit voorjaar worden vijf zeehonden teruggezet in de Zeeuwse wateren. Een proef, bedoeld om het bijna uitgeroeide zoogdierenbestand in de Nederlandse Delta weer op te krikken.

Het gaat om twee oude en drie jonge zeehonden. De dieren komen uit de zeehondencrèche in het Groningse Pieterburen. Ze krijgen het Oosterscheldegebied als nieuwe thuisbasis. Het Consulerij Natuur, Milieu en Fauna (NMF), het Rijkswaterstaat voor Natuurbeheer (RIN) en de Stichting Zeehondencrèche zijn verantwoordelijk voor het experiment. Nadat de vijf zeehonden zijn teruggezet, zullen ze een aantal maanden nauwlettend worden gevolgd. Dat gebeurt onder meer met behulp van radiosignalen en computergestuurde apparatuur, waardoor het mogelijk is het doen en laten van de dieren 24 uur per dag te volgen. Op hun haren wordt daartoe een kleine zender geplakt. Er komen drie ontvangststations: een vast, een op een schip en een in een auto. Het is de eerste keer in Nederland dat bij zeehonden de hulp van telemetrie wordt ingeroepen. Volgens Lenie 't Hart van de zeehondencrèche hebben de dieren geen hinder van de zender op hun vacht.

Het consulerij NMF zet het inspectievaartuig Urk - op 1 februari '89 overgenomen van Staatsbosbeheer - in voor de wetenschappelijke begeleiding en controle. Het schip moet ook nieuwsgierige rustverstoorders weren uit de rustgebieden. De 'achtervolging op afstand' van de zeehonden heeft met name als doel het gedrag van de zeehonden te bestuderen. Dr. P. J. H. Reijnders van het RIN zegt dat nog veel onbekend is. Hij hoopt via het experiment op meer gegevens over bijvoorbeeld tijdsbesteding, fourageren en rusten. „Dit is een prachtige kans om meer te weten te komen.“

Zwerven

Ook kan worden vastgesteld welke zwervelingen de dieren in het wa-

Lenie 't Hart

ter en op de zandplaten van de Oosterschelde en mogelijk de Voordelta vertonen. Zo zal duidelijk worden of de stormvloedkering Oosterschelde, waar forse stroomsnelheden voorkomen, wel of geen barrière vormt voor een uitwisseling tussen zee en land. Als blijkt dat de teruggezette zeehonden op de gekste plaatsen terecht komen (richting binnenland), dan kan het experiment als mislukt worden beschouwd. Dan moet de herbevolking van de Delta met zeehonden puur aan het natuurlijk verloop worden overgelaten.

Het in de gaten houden van de zoogdieren houdt eind augustus/begin september noodgedwongen automatisch op. In die periode verharen de zeehonden en verdwijnen de radiozendertjes met de haren. Om toch gedurende een hele jaarkalender van de zeehond over gegevens te kunnen beschikken van teruggezette dieren, zullen in het najaar opnieuw enkele exemplaren uit het opvangcentrum in Pieterburen naar het Oosterscheldegebied teruggebracht worden. Uiteraard vooropgesteld dat de eerste zending het experiment met goed gevolg weet te doorstaan. Zowel voor als najaar zijn gunstige momenten om de zeehonden aan een nieuwe omgeving te laten wennen. De gevoeligste periode ligt in de maanden juni, juli en augustus. Vooral als jonge dieren zijn geboren - eind juni/be-

Dr. P. J. H. Reijnders.

gin juli - is verstoring funest. De zoogperiode duurt vier tot vijf weken.

Om de terugkeer van de zeehond in de Delta een succes te laten zijn, moet aan enkele belangrijke voorwaarden voldaan worden. In de eerste plaats hoort de waterkwaliteit goed te zijn. In de Oosterschelde is dat het geval, evenals in de Voordelta. In de tweede plaats moeten een of meer rustgebieden gewaarborgd zijn; vooral watersporters dienen de rust van de zeehonden te eerbiedigen. In de aanwijzing van de Oosterschelde tot beschermd natuurmonument zijn als rustgebieden - met schoon water, zandplaten en diepe geulen - aangemerkt de Roggenplaat/Neeltje Jans en de Vondelingsplaat.

Fuiken

In de derde plaats moet de kans dat zeehonden verdrinken in fuiken worden verkleind. De zoogdieren eten dagelijks vier tot vijf kilo vis (vooral platvis, maar ook garnalen en rondvis). Visfinken vormen een groot risico. Vooral jonge dieren zwemmen er gemakkelijk in. Oudere dieren zijn met het verschijnsel vaak vertrouwd. Een zeehond moet om de vijf tot zes minuten boven water komen om adem te halen. Kan hij niet meer uit de fuik komen, dan verdrinkt hij. Daarom moet plaatsing van fuiken langs zandige plaatranden zoveel mogelijk wor-

den vermeden. Ook zal de verplichting worden ingevoerd om de fuiken te voorzien van een keerwants. Vissen zwemmen dan nog wel de fuik in, zeehonden niet meer.

Samen met de Waddenzee behoorde de Delta ooit tot de belangrijkste zeehondengebieden in West-Europa. In de Waddenzee kon een flinke populatie zich handhaven; al is het aantal van bijna 1200 exemplaren vorig jaar door een virusziekte met 70 procent verminderd. In de Delta verdwenen de dieren vrijwel. In 1900 waren er nog 2700 zeehonden, in 1953 nog 1000, in 1960 nog 300 en in 1980 werden vrijwel geen zeehonden meer waargenomen. Sinds enkele jaren zijn er weer dieren gesignaleerd: 20 in 1987 en 10 in 1988. Oorzaken van het verdwijnen: jacht, waterbouwkundige werken, weatervervuiling en recreatieve verstoring.

In 1987 werden voor het eerst sinds lange tijd in de Zeeuwse wateren twee zogenaamde huilers gevonden; plepionge zeehondjes die hun moeder kwijt raakten. Ze gingen naar het opvangcentrum in Pieterburen en overleefden. In dat jaar spoelden er ook zes dode dieren aan de Zeeuwse oevers aan. In 1988 zijn negen huilers gevonden, waarvan er drie in Pieterburen in leven bleven; de zes andere dieren stierven door besmetting met de beruchte zeehondenziekte. In '88 werden in Zeeland nog drie dode huilers en vier dode oudere zeehonden gevonden. Bij enkele dieren kon de aanwezigheid van het virus worden vastgesteld.

Eén van de dode zeehonden kwam uit het Veerse Meer. Naar alle waarschijnlijkheid gaat het niet om de bijna legendarische Pierre, de zeehond die sinds begin van de jaren zestig in zijn eentje in het toen afgesloten Veerse Meer verblijft. Pierre moet minstens 30 jaar oud zijn; de gevonden dode zeehond was ongeveer tien jaar. Vermoedelijk is hij via de Zandkreeksluis het meer binnen gekomen. Wel zijn door een functionaris van Staatsbosbeheer vorig jaar twee zeehonden in het Veerse Meer gezien, zodat Pierre vermoedelijk - weer in zijn eentje - rondzwemt.

Regen en wind

In de ochtend veel bewolking en af en toe regen. Vanmiddag opklaringen. In de avond gevolgd door enkele buien. Stormachtige zuidwestelijke wind, later west. Temperatuur 9 graden.

PZC

PR

232e jaargang no. 39
Woensdag 15 februari 1989

Operatie zeehond voor Deltawateren

GOES - De mens gaat de natuur een handje toesteken om de terugkeer van zeehonden in het Nederlandse Deltagebied te bevorderen. Voor het eerst in de vaderlandse geschiedenis zal een grootscheepse operatie in gang worden gezet, waarbij gezonde dieren uit het Waddengebied naar de Zeeuwse wateren worden overgebracht. Binnenkort wordt de eerste groep dieren verwacht. De datum van repatriëring staat nog niet vast. De zeehonden - twee mannetjes, drie vrouwtjes - worden in de Oosterschelde geplaatst.

In feite gaat het om een terugkeer van zeehonden, die eerder vanuit Zeeland naar het opvangcentrum in Pieterbu-

ren werden gebracht en in de chreche van Lenie 't Hart herstelden van een ziekte of op krachten kwamen. De repatrianten zullen in het Deltagebied zorgvuldig worden begeleid en beschermd. De nationale zeehondensdeskundige dr. P. J. H. Reijnders, verbonden aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Texel, wordt hierbij ingeschakeld. Terugplaatsen van zeehonden gebeurt al enige tijd elders, maar niet op dergelijke schaal en met uitvoerige begeleiding. Het natuurlijke zeehondenbestand in de Delta vertoont, na een dieptepunt in het begin van de jaren tachtig, de laatste jaren een licht herstel.

(Zie ook pagina 13)

KLOPJACHT OP ONTVOERDERS

Vd Boeynants voor 3,5 miljoen vrij

(Van onze correspondent)

BRUSSEL - De op 14 januari ontvoerde Belgische oud-premier Paul Vanden Boeynants is maandagavond laat vrijgelaten nadat zijn familie voor hem een losgeld van 63 miljoen frank (3,5 miljoen gulden) heeft betaald. De politie is een klopjacht op de ontvoerders begonnen. Zij zijn waarschijnlijk naar Frankrijk gevlucht.

De 69-jarige Vanden Boeynants verkeert in een naar omstandigheden goede gezondheid, maar is erg moe en sterk vermagerd. De oud-premier is precies een maand gevangen gehouden, waarschijnlijk ergens in Noord-Frankrijk.

De ontvoerde werd maandagavond rond half elf vrijgelaten vlakbij het station van Doornik, 75 kilometer ten zuidwesten van Brussel en dichtbij de Franse grens. Daar nam hij een taxi naar Brussel, waar hij rond middernacht bij zijn woning aankwam. Daarop waarschuwde zijn echtgenote pas de politie.

De ontvoerders namen daarop zowel per telefoon als schriftelijk contact op met 'kringen rond de familie'. De onderhandelingen begonnen nadat de ontvoerders het bewijs hadden gele-

verd dat zij Vanden Boeynants inderdaad vasthielden en dat hij nog in leven was.

Volgens substituut-procureur des konings Andre Vandoren heeft de familie „grotendeels onafhankelijk heeft gewerkt”. Dat gebeurde in de grootste geheimhouding. De politie was globaal op de hoogte, maar in overleg met de familie werd afgesproken niet tussenbeide te komen om het leven van Vanden Boeynants niet in gevaar te brengen.

De ontvoerders dreigden Vanden Boeynants om te brengen als iets over de onderhandelingen in de pers zou komen. Zijn leven stond voor ons voor-

De hoge golven van het Topshuis t

Stor

VLISSINGEN NINE...
wen-Duiveland en
had van de noor
maandag op dins
der van rijkswater
gevolg was van de
niet zo ernstig geu
De hoge waterstan
het sluiten van de
Oosterschelde.

De dubbeldeksvee
hoge waterstand
en in Terneuzen h

BONUS EX